

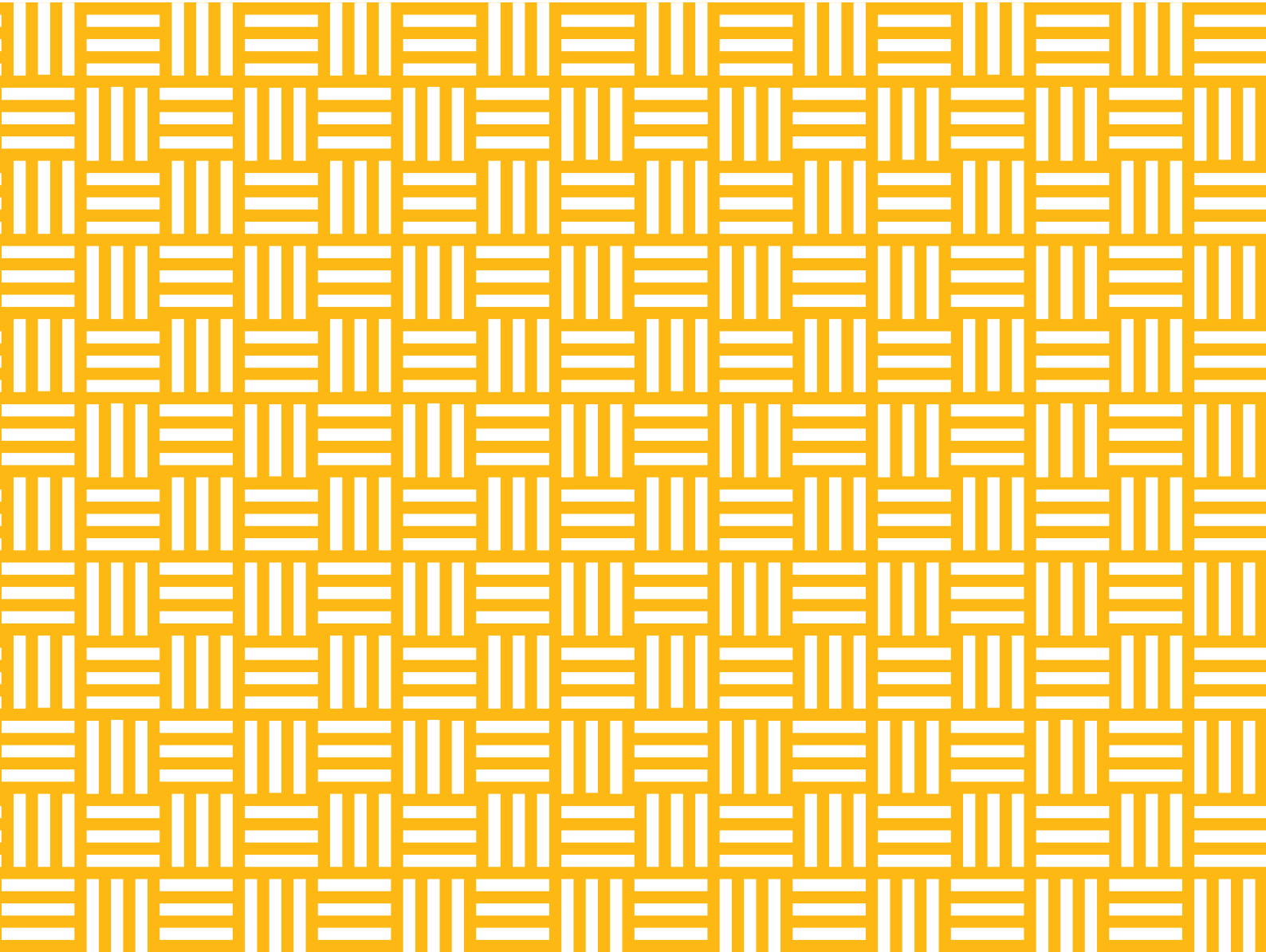
Regionalna platforma Zapadnog Balkana za zastupanje
slobode medija i bezbjednosti novinara
Western Balkan's Regional Platform for Advocating
Media Freedom and Journalists' Safety

This project is funded by
The European Union

Indikatori nivoa medijskih sloboda i bezbjednosti novinara [CRNA GORA]

REZIME ZAKLJUČAKA

**Indikatori nivoa
medijskih sloboda
i bezbjednosti
novinara
[CRNA GORA]**

REZIME ZAKLJUČAKA

**autorka Marijana Camović
decembar 2016.**

Naslov u originalu

Indikatori nivoa medijskih sloboda i bezbjednosti
novinara (Crna Gora) – rezime zaključaka

Izdavač

Sindikata medija Crne Gore

Autorka

Marijana Camović

Lektor

Predrag Nikolić

Tiraž

100 primjeraka

Dizajn

comma | communications design

Ova publikacija je urađena uz finansijsku pomoć
Evropske unije. Sadržaj ove publikacije je isključiva
odgovornost Nezavisnog udruženja novinara Srbije
i autora publikacije, i ni pod kojim okolnostima se ne
može smatrati da odražava stavove Evropske unije.

Rezime	5
Cilj projekta i metodologija istraživanja	5
Indikatori A: Pravna zaštita medijskih i novinarskih sloboda	6
Indikatori B: Položaj novinara/ki u redakciji, profesionalna etika i nivo cenzure	7
Indikatori C: Bezbjednost novinara/ki	7
Generalne preporuke:	8
Komparativna tabela: Pregled indikatora nivoa medijskih sloboda i bezbjednosti novinara na Zapadnom Balkanu	9
A. Pravna zaštita medijskih i novinarskih sloboda	10
B. Položaj novinara/ki u redakciji, profesionalna etika i nivo cenzure	17
C. Bezbjednost novinara/ki	21

Cilj projekta i metodologija istraživanja

Ovaj izvještaj predstavlja nalaze istraživanja sprovedenog u okviru regionalnog projekta *Regionalna platforma za zagovaranje slobode medija i bezbjednosti novinara na Zapadnom Balkanu*¹ koji sprovode nacionalna udruženja novinara, odnosno sindikata, u Bosni i Hercegovini, Kosovu, Makedoniji, Crnoj Gori i Srbiji. Glavni cilj istraživačke studije je bio da se napravi bazična procjena nivoa slobode medija i bezbjednosti novinara koja će se dalje koristiti u regionalnom mehanizmu za praćenje i zagovaranje slobode medija i bezbjednosti novinara na lokalnom, nacionalnom i regionalnom nivou.

Istraživanje je sproveo regionalni istraživački tim sastavljen od glavnog istraživača² i pet istraživača na nivou države koji su imenovani od strane nacionalnih udruženja novinara, odnosno sindikata. Istraživanje u Crnoj Gori je sprovedeno od strane Marijane Camović, istražiteljke na projektu, na osnovu zajedničke Metodologije za svih pet država. Niz različitih kvalitativnih i kvantitativnih metoda sprovedeno je u cilju prikupljanja i analize podataka:

¹ Projekat je finansiran od strane Evropske komisije u okviru programa Program za civilno društvo i medije 2014-2015, Podrška regionalnim tematskim mrežama organizacija civilnog društva.
² Istraživakim timom rukovodila je Dr Snezana Trpevska, ekspertkinja po pitanju medijskog prava i istraživačke metodologije.

- *Analiza kvalitativnih dokumenata (Qualitative Documents Analysis-QDA):* istraživačke studije i analize sačinjene od strane drugih istraživačkih organizacija, akademija, NVO-a, individualnih istraživača, itd.; zvanična dokumenta izrađena od strane javnih institucija (zakonski akti, podzakonski akti, strategije, godišnji izvještaji, zapisi sa sastanaka, saopštenja za javnost i dr.) i medijska pokrivenost (tekstovi, članci, novinski izvještaji i drugi objavljeni materijal).
- *Kvalitativni intervjui* – njih 12 (novinari, pravnici, medijski eksperti, predstavnici javnih institucija ili NVO-a).
- *Anketa* sa 54 novinara/ki iz različitih medijskih organizacija³ na osnovu strukturiranog upitnika sačinjenog u okviru Studije o svijetovima novinarstva⁴.
- *Zvanični statistički podaci* traženi od javnih institucija ili prikupljeni sa dostupnih veb sajtova ili iz drugih objavljenih izvora.

Indikatori A: Pravna zaštita medijskih i novinarskih sloboda

Crnogorska medijska scena bi mnogo pristojnije izgledala ukoliko bi se poštovali zakoni koji se odnose na medije, koji, iako djelom zastarjeli, ipak obezbjeđuju dobre garancije za slobodu medija i novinarskog rada. Tokom ljeta 2016. godine bilo je pokušaja da se ti zakoni mijenjaju političkom voljom, bez javne rasprave i konsultacija sa medijskim ekspertima. Ipak, iako je ta odluka bila dio političkog predizbornog Sporazuma vlasti i opozicije, nije realizovana. Eksperti smatraju da nametanje političke volje nije dobro i da neće popraviti stanje u medijima (odjeljak A1).

Agencija za elektronske medije je formalno odvojena od uticaja politike ili pojedinaca iz javnog života i zakonom su definisani kao nezavisan regulator čije rukovodstvo bira Skupština Crne Gore, ali u javnosti nisu percipirani kao nezavisni jer je uticaj politike u Crnoj Gori ogroman pa se smatra da nije zaobišao ni Agenciju. Zamjera joj se i što nije proaktivna – u smislu da ne reaguje samoinicijativno već tek kada na to bude primorana od strane drugih zainteresovanih strana.

3 *Anketa je sprovedena na namjerno kvotnom uzorku od 54 novinara/ke i urednika/ca iz različitih tipova medija u Crnoj Gori, na lokalnom i državnom nivou. Od ukupnog broja ispitanih, 10 je novinara/ki iz dnevnih novina, 1 iz nedjeljnika, 22 iz TV stanica, 16 iz radio stanica, 1 iz agencije, 2 iz portala kao samostalnog medija i 2 iz portala kao glasila štampanog ili elektronskog medija. Istraživanje je sprovedeno tokom maja i juna 2016. godine.*

4 *Dostupno na: <http://www.worldsofjournalism.org/>*

Oglašavanja koja se finansiraju novcem iz državnog i budžeta lokalnih zajednica nisu dovoljno transparentna i zato što se te informacije ne saopštavaju, ne zna se tačan iznos novca koji se izdvaja po tom osnovu. Ocjena je da, finansirajući sebi podobne medije, vlast na taj način vrši neprimjeren uticaj na medijsko tržište.

U Javnom servisu je, pod pritiskom dijela opozicionih partija došlo do smjene uredništva i na taj način je smanjen uticaj vladajuće partije, koja je ranije optužavana da je od Radio televizije Crne Gore napravila svoj servis. Javni servis se finansira iz budžeta ali to nije dovoljno za normalno funkcionisanje pa se traže novi modaliteti.

Dio emisija na Javnom servisu se emituje na jezicima manjinskih naroda i zajednica. Država je kroz otpis dugova pomagala elektronske medije (odjeljak A1). Kroz Zakon o javnim radio-difuznim servisima i Statut Javnog servisa predviđena je institucionalna autonomija i nezavisnost uredništva.

Ni pet godina od dekriminalizacije klevete nije dovoljno da se dođe do jedinstvenog stava da li je taj potez bio ispravan i da li je crnogorsko društvo bilo spremno za njega, iako su kazne za klevetu u nekim slučajevima bile i drakonske. Zagovornici vraćanja klevete kao krivičnog djela smatraju da se kroz građansku parnicu ne može dobiti dovoljna satisfakcija. Nema statistike o broju slučajeva klevete, niti o broju slučajeva pred sudom. Novinari se ne osjećaju ugodno kada istražuju o organizovanom kriminalu i korupciji na visokom nivou. Svega 18,5 odsto anketiranih novinara ne brine o tome da li će biti tuženo za klevetu (odjeljak A2).

Postoji veliki broj medija ali i problem sa izjednačenim i izbalansiranim izvještavanjem jer mediji otvoreno pokazuju svoju pristrasnost i podržavaju ili vladu ili opoziciju (odjeljak A3).

Postoji zakonska obaveza postojanja političkog pluralizma u medijima tokom izbornog perioda. Obaveza je da političke partije i koalicije budu ravnomjerno predstavljene. Skupština pred svake izbore osniva posebno tijelo koje vrši nadzor nad primjenom tih odredbi. Agencija kao regulator nema dodatne obaveze prije izbora. Jedinstven stav eksperata je da političke partije nemaju jednak pristup medijima, jer oni imaju svoje favorite.

Novinarima ne trebaju licence ali problem je što im se, kako su kazali anketirani novinari (odjeljak A4) često zabranjuje da izvještavaju sa pojedinih mjesta ili da dobiju akreditaciju. Udruženja novinara postoje ali nisu dovoljno aktivna, pa je 80% anketiranih izjavilo da nisu njihovi članovi. Situacija sa sindikatima je malo bolja i 56 odsto anketiranih su učlanjeni u sindikat, ali je zbog pritiska sindikatima teže da opstanu.

Osnivanje samoregulatornih tijela nije regulisano zakonom i članstvo u tim organizacijama je dobrovoljno. Medijski savjet za samoregulaciju okuplja 19 medija ali ne i neke od vodećih medija koji su kritični u odnosu na vladajuće strukture. Ti mediji imaju svoje ombudsmane.

Zaštita izvora informacija je garantovana Zakonom o medijima, što je dobro, ali u Zakonu to ipak nije dovoljno precizirano. Sudije i tužioci su više puta tražili od novinara da odaju svoje izvore (odjeljak A5).

Zakon o slobodnom pristupu informacijama se ne koristi dovoljno, a i institucije ga često krše i taj segment zavisi od političke volje. U 2015. godini novinari su uputili samo 35 zahtjeva (odjeljak A6). Anketirani novinari i urednici su ocijenili da su glavne institucije djelimično transparentne.

Indikatori B: Položaj novinara/ki u redakciji, profesionalna etika i nivo cenzure

Ne postoje zvanični statistički podaci o broju novinara u Crnoj Gori. OEBS je prilikom svog istraživanja saopštio da ih je bilo oko 800 i to 2014. godine, a utvrđeno je i da su ¾ novinara/ki u Crnoj Gori u stalnom radnom odnosu, te da ih je najviše u Javnom servisu. Broj zaposlenih u medijima se konstantno smanjuje zbog čestih otkaza u medijima ali veliki broj zaposlenih, naročito novinara, napušta profesiju i zapošljava se, najčešće, u PR sektoru.

Primanja su ispod državnog prosjeka i to je potvrdila i anketa prema kojoj 24% anketiranih ima platu između 400 i 500 eura, njih 20% ima platu koja je između 500 i 600 eura, dok skoro 15% ispitanika prima od 300-400 eura. Urednici imaju duplo veće zarade od novinara. Čak 83% anketiranih je saglasno da je ekonomski položaj novinara u prethodnih pet godina veoma ili donekle oslabio, a četvrtina njih smatra da je došlo do velikog porasta prosječnog radnog vremena novinara. Prekovremeno se radi naročito u štampanim privatnim medijima (odjeljak B1).

Anketa je pokazala i pretjerana očekivanja poslodavaca jer se od novinara traži da pokrivaju više tematskih oblasti i da ne mogu da se usavršavaju u jednoj. To je izjavilo 67% anketiranih. Četvrtina anketiranih smatra da se kredibilitet novinarstva veoma smanjio, a svega 28% ispitanika istaklo je da je značaj novinarstva za društvo donekle porastao.

Problem je to što su neki novinari istakli da im je skrenuta pažnja da ne mogu negativno da izvještavaju o kompanijama koje su veći oglašivači u tom mediju, te da po-

slodavci radije prihvataju tekstove u kojima se negativno govori o političarima nego o moćnim biznismenima ili njihovim kompanijama (odjeljak B2). Razlog tome vide u malom marketinškom tržištu za koje se utruje jako veliki broj medija.

Za razliku od zaposlenih u privatnim medijima, koji imaju standardne ugovore o radu, zaposleni u Javnom servisu u svojim ugovorima o radu imaju odredbe koje se odnose na profesionalnu novinarsku etiku. U Javnom servisu nezavisnost novinara i urednika se pominje samo u Statutu (odjeljak B3). Nezavisnost javnog servisa od vladajućih elita je uvijek aktuelan problem i pominje se i u Izvještaju o Crnoj Gori Evropske komisije. Generalna je percepcija da uredništvo Javnog servisa nije u stanju da se izbori sa pritiscima ali novinari te kuće ističu da se stanje polako mjenja.

Zabilježeni su slučajevi mobinga i izolacije (odjeljak B3) kao i opstrukcije od strane menadžmenta kada je novinar objavio seriju istraživačkih priča o kriminalu i korupciji u jednom od primorskih gradova, a čiji je akter bio visoko pozicioniran u vladajućoj partiji.

Neprofitni mediji nisu razvijeni u Crnoj Gori (odjeljak B4).

Generalna percepcija novinara je da su autocenzura i cenzura jako izraženi u Crnoj Gori i da su to dva glavna ograničavajuća faktora slobode medija. Čini se da je suptilna cenzura, koja se ostvaruje preko ekonomske i socijalne zavisnosti novinara od medijskih vlasnika izraženija nego direktna i otvorena cenzura (odjeljak B5). Mišljenja novinara o cenzuri su, ipak, dosta podijeljena pa više od polovine ispitanika, njih 54%, smatra da cenzura u nekoj mjeri utiče na njihov rad, da cenzure nema ili da slabo utiče misli 46,3% ispitanika. Čak 83% odsto novinara je istaklo da urednici izuzetno utiču na njihov rad, dok kod svega 13% oni imaju slab uticaj.

Indikatori C: Bezbjednost novinara/ki

Od 2013. godine do jula 2016. godine u Upravi policije Crne Gore evidentiran je 41 slučaj koji se odnosi na prijetnje ili ugrožavanje zaposlenih u medijskim kućama, a pod tim se podrazumijevaju napadi na urednike, novinare, slobodne novinare, fotoreportere, kamermane, ali i napadi na imovinu (odjeljak C1). Policija je polovinom 2014. godine u „Analizi rizika ugroženosti zaposlenih u sredstvima javnog informisanja – novinara“ konstatovala da je velika vjerovatnoća da će u narednom periodu biti rasvijetljeni napadi na novinare, ali se to do objavljivanja ovog Izvještaja nije ostvarilo.

Državni zvaničnici se redovno oglašavaju i osuđuju napade na novinare/ke ili medije kada se oni dese ali stiče se utisak da su te izjave populističke i formalne jer se situacija sporo ili nikako mijenja (odjeljak C2). Predstavnici dijela medija ističu da ih vladini zvaničnici smatraju odgovornima za napade kojima su izloženi jer redovno kad govore o napadima govore i o odgovornosti medija za ono o čemu pišu.

Osim standardnih procedura koje preuzimaju Uprava policija i Tužilaštvo kada do napada dođe, nije predviđen neki poseban tretman tih slučajeva. Država nije prepoznala potrebu da na poseban način pristupi istragama, gonjenju počilaca, zaštiti i bezbjednosti novinara, ali ni da se posveti problemu nekažnjivosti počilaca koji je u Crnoj Gori, u svim drastičnijim slučajevima, evidentan.

NVO Akcija za ljudska prava i Sindikat medija Crne Gore se zalažu za izmjene Krivičnog zakonika i predlažu uvođenje novih krivičnih djela sprječavanje i kažnjavanje napada na novinare u vršenju profesionalnih dužnosti, jer smatraju da bi to doprinijelo jačanju svijesti da je ta vrsta društvene pojave neprihvatljiva i da se mora strogo kažnjavati.

Jedinstveno je mišljenje da država nije učinila dovoljno kada je riječ o napadima na novinare i medije jer su glavni počinioци i nalogodavci ostali nepoznati.

Generalne preporuke⁵:

Medijski zakoni su dobri ali se ne poštuju. Izmjene i dalje usklađivanje sa evropskom regulativom su svakako potrebne i zbog toga bi SMCG morao da se aktivnije uključi u taj postupak i da konkretne predloge.

SMCG u svojim javnim nastupima mora konstantno insistirati na profesionalnom radu, na poštovanju Etičkog kodeksa, novinarskoj edukaciji i što češćim profesionalnim debatama.

Raditi na jačanju Sindikata medija ali i pojačati saradnju sa drugim sindikatima u ovoj djelatnosti, kako bi se povećala prava novinara i medijskih radnika.

Zakon o slobodnom pristupu informacijama novinari nedovoljno koriste i zbog toga ih treba upoznati sa prednostima koje taj Zakon omogućava i njegovom značaju uopšte. Takođe, treba uticati i na državne organe da izlaze u susret novinarima, odnosno da poštuju Zakon.

Treba nastaviti aktivnosti koje vode ka izmjeni Krivičnog zakonika u smislu uvođenja novih krivičnih djela kojima se štite novinari, odnosno rigoroznije osuđuju oni koji ih napadnu zbog posla kojim se bave.

Raditi na poboljšanju ekonomskog položaja novinara. Prije svega kroz pregovore o Granskom kolektivnom ugovoru.

Insistirati na uređivačkoj i finansijskoj nezavisnosti Javnog servisa i transparentnom i zakonitom finansiranju privatnih medija iz budžeta.

Insistirati na rješavanju brojnih nerasvjetljenih napada na novinare i imovinu medija u Crnoj Gori.

5 Ove generalne preporuke su razvijene na osnovu razgovora sa članovima Glavnog odbora Sindikata medija Crne Gore. One predstavljaju samo opšta načela na kojima će Sindikat medija u budućnosti razvijati svoje inicijative i aktivnosti u lobiranju za unaprijeđivanje medijskih i novinarskih sloboda i kao takve će se nadograđivati, dopunjavati i konkretizovati.

**Komparativna tabela: Pregled indikatora
nivoa medijskih sloboda i bezbjednosti
novinara na Zapadnom Balkanu**

A

Pravna zaštita medijskih i novinarskih sloboda

A.1 Da li nacionalno zakonodavstvo predviđa garancije za slobodu medija i da li ih efikasno sprovodi u praksi?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Da li je garantovano pravo na slobodu izražavanja i informisanja? Da li ono obuhvata i pristup Internetu? Da li se ove pravne garancije primjenjuju u praksi?	Garantovano je, uključujući i pristup Internetu. Zakon o javnom redu i miru R.Srpske sadrži restriktivne odredbe o objavljivanju sadržaja na Internetu (društvenim mrežama i portalima).	Garantovano je, uključujući i pristup Internetu. Zakonske garancije se ne sprovode efikasno u praksi.	Garantovano je, uključujući i pristup Internetu. Ali, zakoni se ne primjenju efikasno u praksi.	Garantovano je, uključujući i pristup Internetu. Zakonske garancije se slabo sprovode u praksi.	Garantovano je, uključujući i pristup Internetu. Zakonske garancije se ne sprovode u praksi.
Da li je medijsko zakonodavstvo razvijeno na transparentan i inkluzivan način?	Generalno, proces je bio inkluzivan i transparentan. Medijska zajednica je imala priliku da dostavi amandmane.	Proces nije bio dovoljno transparentan ni inkluzivan.	Politički Sporazum je podrazumjevao i promjenu medijskih zakona bez konsultacija sa medijskom zajednicom.	Proces nije ni transparentan ni inkluzivan.	Proces nije bio dovoljno transparentan i inkluzivan.
Da li su državni organi pokušali da ograniče pravo na pristup Internetu ili da traže blokiranje ili filtriranje Internet sadržaja?	Nema posebnog zakona o Internetu. Ali, novi Zakon o javnom redu i miru R. Srpske sadrži odredbe koje sankcionišu "neprikladno" ponašanje na društvenim mrežama.	Nacrt medijskog zakona je 2013. pokušao da reguliše online medije. Nacrt zakona iz 2015. predlaže zabranu objavljivanja prisluškivanih telefonskih snimaka.	Takvi slučajevi još nisu registrovani.	Ne postoje takvi slučajevi.	Bilo je nekoliko slučajeva ("Feketić", portal Peščanik itd.)

A.1 Da li nacionalno zakonodavstvo predviđa garancije za slobodu medija i da li ih efikasno sprovodi u praksi?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Da li regulator obavlja svoje zadatke i funkcioniše na nezavisan i nediskriminatoran način?	Regulator se ne doživljava kao dovoljno nezavisan i efikasan u ispunjavanju svojih dužnosti. Imenovanje članova Savjeta regulatornog tijela je politički motivisano.	Ne, regulator je pod jakim partijsko-političkim uticajem. Njegove odluke su pristrasne i selektivne.	Regulator se ne doživljava kao dovoljno nezavisan i efikasan u obavljanju svojih dužnosti.	Regulator se ne doživljava kao nezavisan. Imenovanje članova je politički motivisano.	Regulator se ne doživljava kao dovoljno nezavisan i efikasan u obavljanju svojih dužnosti.
Da li postoji praksa oglašavanja države (državnih organa) u medijima i da li se zloupotrebljava za politički uticaj nad njihovom uređivačkim politikom?	Ne postoje transparentni i jasni kriterijumi. Raspodjela sredstava je selektivna, politički motivisana i nije transparentna. Novi zakon je u procesu izrade.	Država je reklamiranje u poslednjih nekoliko godina u velikoj meri zloupotrebljavala kako bi nametnula politički uticaj na medije. Vlada je do juna 2015. kada je objavljen moratorijum za Vladine kampanje, bila jedan od najvećih oglašivača u medijima.	Javne ustanove izdvajaju novac za medije na selektivan i netransparentan način.	Nekoliko ministarstava izdvaja novac direktno za reklamiranje na onlajn medijima. Neki to rade selektivno.	Ne postoje transparentni i jasni kriterijumi. Raspodjela sredstava je selektivna i nije transparentna.
Da li postoji bilo koji vid subvencioniranja medija ili proizvodnje medijskog sadržaja od javnog interesa i kako je to primjenjeno u praksi?	Ne postoje subvencije za medije. Medijska zajednica je podnijela dvije inicijative Ministarstvu komunikacija da uspostavi poseban fond za proizvodnju medijskih sadržaja od javnog interesa, ali one nisu prihvaćene.	Postoje sredstva koja se na netransparentan i pristrasan način izdvajaju iz budžeta za nacionalne televizije za novu produkciju.	Postoji Fond za podršku komercijalnim radio stanicama, ali je kritikovan da favorizuje provladine emitere.	Ne postoje subvencije za medije.	Šema podrške za programe od javnog interesa je zloupotrebljavana na lokalnom nivou za politički uticaj.
Na koji način se finansiraju mediji na jezicima nacionalnih manjina?	Ne postoje takvi mehanizmi.	Ne postoje mehanizmi za finansijsku podršku raznolikosti jezika u medijima, MRT formalno ima obavezu da proizvodi sadržaj na 7 jezika.	Postoji dobra finansijska šema za podršku medijima nacionalnih manjina.	Ne postoje mehanizmi za finansiranje privatnih medija na jezicima nacionalnih manjina. Ipak, RTK-a obuhvata sve manjinske jezike (srpski, bosanski, turski i romski). Srpska manjina ima svoj kanal na RTK od juna 2013. godine.	Postoje medijske subvencije za podršku medijima na manjinskim jezicima.
Da li su autonomija i nezavisnost javnog servisa garantovane i efikasno zaštićene? Da li finansijski okvir obezbeđuje njegovu nezavisnost i omogućava stabilno funkcionisanje? Da li tijela koja nadziru rad javnog servisa predstavljaju društvo u cjelini?	Autonomija i nezavisnost su garantovane zakonom, ali se ne sprovode u praksi zbog jakog uticaja političkih stranaka. Okvir finansiranja ne obezbeđuje stabilno funkcionisanje. Nadzorna tijela ne predstavljaju društvo u cjelini.	Autonomija i nezavisnost su garantovane, ali se ne sprovode. Okvir finansiranja ne obezbeđuje stabilno funkcionisanje. Savjet MRT ne predstavlja društvo u cjelini.	Autonomija i nezavisnost su garantovane, ali se nedovoljno sprovode u praksi. Finansijski okvir je funkcionalan ali ne omogućava stabilno i nezavisno poslovanje. Nadzorni organ (Savjet Javnog servisa) predstavlja društvo u cjelini.	Autonomija i nezavisnost su garantovane, ali se ne sprovode. Finansijski okvir ne obezbeđuje stabilno i nezavisno funkcionisanje. Nadzorni organ predstavlja društvo, ali je ispolitizovan.	Autonomija i nezavisnost su garantovane. Finansijski okvir ne obezbeđuje stabilno funkcionisanje. Nadzorni organ ne predstavlja i nije kontrolisan od strane društva.

A.2 Da li zakon o kleveti izaziva „zastrašujući“ efekat među novinarima/kama?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Da li su odredbe zakona o kleveti previše stroge ili zaštitničke u odnosu na državne zvaničnike?	Kleveta je dekriminalizovana. Trenutni zakon je u skladu sa evropskim zakonima, ali njegova primjena u praksi je uglavnom zaštitnička u korist državnih zvaničnika.	Kleveta je dekriminalizovana 2012. Zakon o građanskoj odgovornosti postoji, a sudska praksa je uglavnom dobra uz nekoliko negativnih izuzetaka.	Kleveta je dekriminalizovana. Postojeće odredbe nisu previše zaštitničke u odnosu na državne zvaničnike.	Kleveta je dekriminalizovana. Postojeće odredbe nisu pretjerano zaštitničke u odnosu na državne zvaničnike.	Kleveta je dekriminalizovana. Trenutne odredbe određuju neprimjereno visoke kazne.
Koliko puta su državni zvaničnici tužili novinare/ke u poslednje tri godine?	Podnjet je veliki broj tužbi protiv novinara (od 2003. godine oko 100 godišnje). U septembru 2016. su bila 173 aktivna predmeta pred sudovima.	Najmanje 10 slučajeva tuženih novinara od strane državnih službenika/institucija. Manje je slučajeva nego prethodnih godina. Trenutno postoji ukupno 35-40 slučajeva protiv novinara. 2012. godine bilo ih je 10 puta više.	Nema zvanične statistike.	U toku je 20 tužbi protiv novinara. Od njih, šest je inicirano od strane državnih službenika. Dodatnih devet slučajeva je odbačeno 2012. godine kad je dekriminalizovana kleveta.	Veliki broj tužbi je podnjet protiv novinara (413 u 2014. godini, 406 u 2015. godini).
Da li postoje primjeri kada su korišćene neke zakonske odredbe kako bi se "učutkali" novinari/ke zbog legitimne kritike ili istraživačkog novinarstva?	Slučaj magazina Slobodna Bosna, koji je prestao da objavljuje svoje štampano izdanje u decembru 2015. godine, pod pritiskom velikog broja tužbi za klevetu.	Slučaj novinara Kežarovski, koji je tužen zbog otkrivanja imena "zaštićenog" svjedoka. Drugi slučaj je novinar Božinovski koji je optužen za špijunažu i iznudu. On je u pritvoru posljednjih 6 meseci.	Takvi slučajevi još nisu registrovani.	Nema takvih slučajeva.	Takvi slučajevi još nisu registrovani.
Da li se presude donose na način koji je politički motivisan protiv nekih novinara/ki? Kakve kazne su izrečene?	Sudovi su pod snažnim političkim uticajem. Slični slučajevi se različito tumače u različitim entitetima. Tužbe protiv Federalne televizije (FTV) su riješene u korist predsjednika R.Srpske. Kazne nisu visoke (oko 2.500 eura), ali neki mediji imaju između 20 i 50 tužbi.	Sudovi su pod snažnim političkim uticajem. Slučaj kritičkog nedeljnika "Fokus" - sud je nametnuo visoke novčane kazne za urednika i novinara, a osoba koja je tužila je direktor Uprave za bezbjednost i kontraobavještajne službe.	Niži sudovi donose prilično pravične presude ali su viši sudovi i dalje kruti. Kazne koje se izriču nisu visoke.	Nema takvih slučajeva.	Sudovi su pod snažnim političkim uticajem. U slučaju TV Forum (Prijeopolje) protiv gradonačelnika koji je prijetio novinarima, Apelacioni sud je preinačio prvostepenu osuđujuću presudu i u roku od tri dana nakon podnošenja žalbe oslobodio gradonačelnika.
Da li sudovi prepoznaju mehanizme samoregulacije (ako ih ima)? Da li uvažavaju objavljivanje odgovora, ispravke ili izvinjenja?	Sudovi u BiH poštuju proces medijacije između povrijeđenog lica i javnog glasila koji sprovodi Vijeće za štampu. Inicijativom je pokrenuta izmjena Zakona o kleveti kako bi proces medijacije postao obavezan prije podnošenja tužbe.	Sud može uzeti u obzir odluke Savjeta za medijsku etiku, ali to nije obavezno.	Sudovi nisu obavezni da uzimaju u obzir odluke samoregulatornih tijela.	Sudovi ne uzimaju u obzir odluke samoregulatornog tijela.	Sudovi uglavnom ne uzimaju u obzir odluke samoregulatornog tijela.
Šta novinari/ke misle o zakonu o kleveti? Da li su obeshrabreni da istražuju i kritički pišu?	79,7% novinara je reklo da strah od tužbe za klevetu veoma ili izuzetno utiče na njihov rad.	32% novinara je reklo da strah od tužbe za klevetu veoma ili izuzetno utiče na njihov rad.	44% novinara je reklo da strah od tužbe za klevetu veoma ili izuzetno utiče na njihov rad.	44% novinara je reklo da strah od tužbe za klevetu veoma ili izuzetno utiče na njihov rad.	26% novinara je reklo da strah od tužbe za klevetu veoma ili izuzetno utiče na njihov rad.

A.3 Da li postoji dovoljna pravna zaštita političkog pluralizma u medijima prije i tokom izborne kampanje?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Da li je politički pluralizam u medijima regulisan medijskim zakonodavstvom (u ne izbornom periodu)?	Postoje samo opšte preporuke za emitere da prenose različite političke stavove i izvore informacija.	Postoje samo opšte preporuke za emitere da prenose različite političke stavove.	Postoje samo opšte preporuke za emitere da prenose različite političke stavove.	Postoje samo opšte preporuke za emitere da prenose različite političke stavove.	Politički pluralizam se određuje kao opšti princip za sve emitere.
Da li je regulator obavezan da prati i štiti politički pluralizam?	Regulatorno tijelo je dužno da prati i štiti politički pluralizam samo tokom izbornog perioda.	Regulatorno tijelo je dužno da prati i štiti politički pluralizam samo tokom izbornog perioda.	Ta obaveza nije u nadležnosti regulatora.	Regulatorno tijelo je dužno da prati i štiti politički pluralizam samo tokom izbornog perioda.	Regulatorno tijelo je dužno da nadzire rad emitera i preduzima mjere u periodu izborne kampanje.
Koje su zakonske obaveze medija tokom izborne kampanje?	Zakon o izborima u BiH (Poglavlje 16.) i akti javnog servisa. Fer i jednak pristup svim političkim partijama, objektivno, pravično i ujednačeno izvještavanje.	Izborni zakon i podzakonski akti. Fer i jednak pristup svim političkim partijama, objektivno, pravično i ujednačeno izvještavanje.	Zakon o izboru odbornika i poslanika i Zakon o javnim radio-difuznim servisima. Fer i jednak pristup svim političkim partijama, objektivno, pravično i ujednačeno izvještavanje.	Izbornim zakonom i propisima Nezavisne komisije za medije regulisan je jednak i pravičan pristup svim političkim partijama, kao i objektivno, pravedno i ujednačeno izvještavanje.	Zakon o elektronskim medijima i Pravilnik o medijskom pokrivanju. Fer i jednak pristup svim političkim partijama, objektivno, pravično i ujednačeno izvještavanje.
Da li političke partije i kandidati imaju fer i jednak pristup medijima u ne izbornom periodu i tokom izborne kampanje?	Političke stranke nemaju fer i ravnopravan pristup ni u ne izbornom, ni u izbornom periodu.	Političke stranke nemaju fer i ravnopravan pristup ni u ne izbornom, ni u izbornom periodu.	Političke stranke nemaju fer i ravnopravan pristup ni u ne izbornom, ni u izbornom periodu.	Političke partije obično dobijaju fer i ravnopravan pristup tokom izborne kampanje.	Političke stranke nemaju fer i ravnopravan pristup ni u ne izbornom, ni u izbornom periodu.

A.4 Da li je sloboda rada i udruživanja novinara/ki garantovana zakonom?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Da li novinari/ke moraju biti licencirani (od strane države) prije nego što počnu da rade?	Novinarima nije potrebna licenca bilo kojeg državnog organa. Postojao je samo jedan pokušaj da se uvede dozvola za novinare u 2005. godini, ali je osuđen i nije prihvaćen.	Novinarima nije potrebna licenca bilo kojeg državnog organa, ali Zakon o medijima sadrži restriktivne definicije "novinara". Postoje predlozi provladinih "novinara" da se uvedu "dozvole" za novinare.	Novinarima nije potrebna licenca bilo kojeg državnog organa. Postoje neki predlozi za uvođenje „licence“ sa obrazloženjem da bi se tako povećala profesionalnost.	Novinarima nije potrebna licenca bilo kojeg državnog organa.	Novinarima nije potrebna licenca bilo kojeg državnog organa. Postojao je samo jedan pokušaj da se uvedu dozvole za novinare, ali je osuđen i nije prihvaćen.

A.4 Da li je sloboda rada i udruživanja novinara/ki garantovana zakonom?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Da li je novinarima/kama zabranjivano da izvještavaju sa određenih mjesta ili događaja?	Registровано je nekoliko slučajeva: Odluka vlasti RS da se zabrani pristup novinarima iz BHT (2010) i FTV (2012) javnim događajima; Liljani Kovačević je odbijen zahtjev za pristup Palati predsjednika RS, Novinskoj agenciji Beta, od 2012. godine do danas; i BH TV tokom 2015. godine. 26% novinara je saopštilo da im je zabranjivano da izvještavaju sa određenih događaja, jer nisu imali akreditaciju.	Najdrastičniji slučaj se desio 24.12.2012, kada je služba obezbjeđenja istjerala novinare iz Parlamenta kako bi ih spriječila da izvještavaju o izbacivanju opozicije iz parlamenta. Takođe, novinarima nije bilo dozvoljeno da izvještavaju sa nekih sudskih saslušanja.	43% ispitanih novinara je saopštilo da im nije dozvoljavano da izvještavaju sa određenih događaja.	Nedavni slučaj se desio Sarandi Ramaj (Koha Ditore). 61% ispitanih novinara je saopštilo da im nije dozvoljavano da izvještavaju sa određenih događaja.	42% ispitanih novinara je saopštilo da im nije dozvoljavano da izvještavaju sa određenih događaja.
Da li su i na koji način novinari/ke organizovani u profesionalna udruženja? Da li postoje pritisci nad udruženjima ili pojedinačnim članovima i članicama?	5 udruženja je registrovano. Udruženje/udruga BH Novinari radi aktivno. Registrovano je nekoliko slučajeva političkog pritiska na BH Novinare i verbalnih napada na njihove članove; Web sajt BH Novinara je hakovan nekoliko puta; Vijeće za štampu je u više navrata bilo pod političkim i drugim pritiscima; u 2014. godini njihova kancelarija je obijena i oštećena; njihov sajt je pod stalnim napadima hakera i bio je potpuno uništen 3. maja 2014. (Svjetski dan slobode medija)	Udruženje novinara Makedonije (ZNM) je najstarije (od 1946. godine) i najveće udruženje, član je IFJ. Postoji još jedna asocijacija (MAN) osnovana 2013. godine, koja je bliska sa Vladom. Članovi ZNM su do sada bili meta brojnih pritisaka. U 2010. godini uz pomoć ZNM je osnovan Nezavisni sindikat novinara i medijskih radnika (SSNM) koji se bavi socijalnim i radnim pravima novinara. ZNM je 2013. pomogao u osnivanju Savjeta za medijsku etiku koji je aktivan u zaštiti profesionalnih standarda.	Postoje dva udruženja novinara ali 80 odsto novinara nisu učlanjeni u njih. Medijski savjet za samoregulaciju okuplja veliki broj medija, ali ne i najveće medije koji se percipiraju kao oponenti Vlade. Ti mediji imaju svoje ombudsmane. Nije zabilježen slučaj pritiska na novinarska udruženja.	Glavno udruženje je Udruženje novinara Kosova (AJK). Nema dokaza o pritiscima. Postoji i Savjet za štampu, kao samoregulatorno tijelo koje kontroliše štampane i onlajn medije.	Dva glavna udruženja su: Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) i Udruženje novinara Srbije (UNS). Postoji regionalno udruženje novinara, uglavnom zaposlenih u državnim medijima i Nezavisno društvo novinara Vojvodine. Tu je i Savjet za štampu, kao samoregulatorno tijelo. Postoje mnogi pritisci na udruženja novinara.
Da li su i na koji način novinari/ke organizovani u sindikate? Da li postoje pritisci na sindikalne lidere i ostale članove?	Postoje sindikati na entitetskom nivou, u Brčko distriktu i u javnom servisu. Postoji najmanje 7 sindikata koji su zvanično registrovani u BiH: Nezavisni sindikat javnog servisa, Sindikat RTV Goražde i Sindikat RTV Una. Neki od njih prijavljuju političke i pritiske uprave medija.	Postoji Nezavisni sindikat novinara i medijskih radnika. Liderka sindikata je otpuštena s posla zbog aktinosti u toj organizaciji.	Postoji nekoliko sindikata. Predsjednica Sindikata medija Crne Gore je bila otpuštena sa posla, ali je kasnije i vraćena pravosnažnom sudskom odlukom.	Ne postoji sindikat novinara na Kosovu.	Postoje dva sindikata: Sindikat novinara Srbije i sindikata Nezavisnost. Oni su slabi i uglavnom pod pritiskom vlasnika medija. Treći sindikat postoji kao dio Saveza samostalnih sindikata Srbije.

A.4 Da li je sloboda rada i udruživanja novinara/ki garantovana zakonom?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Da li su novinari/ke slobodni/e da se učlanjuju u sindikate? Koliko novinara/ki je učlanjeno u sindikate?	BH Novinari ukazuju na onemogućavanje novinara i medijskih profesionalaca da se sindikalno organizuju. Procjena je da je samo 16% medija uspostavilo sindikalne organizacije. Ne postoji procjena o članstvu.	Postoji sindikat u javnom servisu. Gotovo da nema sindikata u privatnim medijima. Ne postoje pouzdani podaci o članstvu, jer se neki članovi "kriju" zbog straha od pritisaka.	Oko dvije trećine novinara nisu članovi nekog od sindikata. Većina članova su iz Javnog servisa, a manji broj iz privatnih medija.	Postoji sindikat samo u okviru javnog servisa, koji je organizovao proteste protiv uprave. Njihovi lideri su bili pod pritiskom.	Većina novinara se osjeća slobodno da se učlani, ali nisu zainteresovani jer su sindikati slabi. 78% ispitanika je potvrdilo da nisu članovi.

A.5 Koji je nivo pravne zaštite novinarskih izvora?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Kako je pravna zaštita novinarskih izvora garantovana zakonodavstvom?	Garantovana je Ustavom i kroz nekoliko pravnih akata, iako neka pitanja nisu jasno definisana.	Garantovana je Ustavom i kroz nekoliko pravnih akata.	Garantovana je Ustavom i Zakonom o medijima. Neke odredbe nisu dovoljno jasne.	Garantovana je Zakonom o zaštiti novinarskih izvora.	Garantovana je Ustavom i kroz nekoliko pravnih akata.
Da li se poštuje pravna zaštita novinarskih izvora? Da li je bilo primjera gdje je novinarima/kama naredeno da otkriju svoje izvore i da li je to pravdano zaštitom javnog interesa?	Generalno se poštuje, ali su neki slučajevi ipak zabilježeni: (1) informativni portal "Klik" iz Sarajeva, čiju je opremu policija oduzela u decembru 2014. godine; (2) slučaj Željka Raljića, novinara iz Banjaluke, kome je policija prijetila konfiskovanjem cjelokupne opreme.	Generalno se poštuje ali je slučaj Kežarovski pokazao da je novinare moguće uhapsiti na osnovu drugih zakonskih odredbi.	Zabilježeno je nekoliko slučajeva otvorenih pritisaka na novinare da otkriju svoje izvore.	Nekoliko slučajeva pokazuje da se povjerljivost izvora ne poštuje (npr Indeks-online i Blic).	Generalno se poštuje. Postoje samo sporadični slučajevi (na primjer slučaj Teleprompter).
Da li je bilo sankcije protiv novinara/ki koji su odbili da otkriju identitet izvora?	Nije bilo takvih slučajeva.	Kežarovski je osuđen na 4,5 godine zatvora. Njegova kazna je na kraju smanjena na 2,5 godine.	Nije bilo takvih slučajeva.	Nije bilo takvih slučajeva.	Takvi slučajevi do sada nisu zabilježeni.
Da li se novinari/ke osjećaju slobodno da održavaju kontakte sa izvorima informacija?	49% ispitanih novinara izjavilo je da redovno ili veoma često imaju kontakte sa svojim izvorima.	36% ispitanih novinara izjavilo je da redovno ili veoma često imaju kontakte sa svojim izvorima.	67% ispitanih novinara izjavilo je da redovno ili veoma često imaju kontakte sa svojim izvorima.	50% ispitanih novinara izjavilo je da redovno ili veoma često imaju kontakte sa svojim izvorima.	64% ispitanih novinara izjavilo je da redovno ili veoma često imaju kontakte sa svojim izvorima.

A.6 Koji je nivo zaštite prava na pristup informacijama?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Koja su pravna pravila za pristup zvaničnim dokumentima i informacijama koje su relevantne za novinare/ke?	Pristup je garantovan. Ne postoje posebne odredbe relevantne za novinare. Sudovi u BiH i druge pravne institucije imaju poseban postupak za dobijanje informacija od njih kao i za izvještavanje iz tih institucija	Pristup je garantovan. Nema posebne odredbe relevantne za novinare. Implementacija je slaba.	Pristup je garantovan. Nema posebne odredbe relevantne za novinare.	Pristup je garantovan. Nema posebne odredbe relevantne za novinare. Implementacija je slaba.	Pristup je garantovan. Postoji Povjerenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, kao samostalan državni organ.

A.6 Koji je nivo zaštite prava na pristup informacijama?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Da li novinari/ke koriste ova prava? Da li vlasti poštuju pravila bez kašnjenja? Koliko je novinara/ki prijavilo da je odbijeno?	Novinari u BiH koriste zakonske odredbe, ali se žale da postupci traju veoma dugo i rokovi im ne odgovaraju. 27% ispitanih novinara koji su podnijeli zahtjeve su odbijeni.	Novinari nisu dobro upućeni u svoja prava i rijetko ih koriste. Oni koji su tražili pristup često su odbijani.	Novinari rijetko koriste ove odredbe. 37% ispitanih novinara koji su podnijeli zahtjeve su odbijeni.	78% ispitanih novinara je navelo da su institucije odbile da im daju tražena dokumenata.	Novinari u Srbiji koriste pravo na pristup informacijama. 42% ispitanih novinara je navelo da su podnijeli zahtjeve, ali su ih institucije odbile.
Da li su sudovi transparentni? Da li mediji imaju pristup postupcima na nediskriminatornoj osnovi i bez nepotrebnih ograničenja?	74,4% novinara navodi da sudovi pokazuju malu (19,3%), u velikoj mjeri (26,1%) ili kompletnu (29%) transparentnost.	48% novinara navodi da sudovi pokazuju malu (24%) ili nikakvu transparentnost (24%), dok 25% misli da pružaju određeni nivo transparentnosti.	44,5% novinara navodi da sudovi pokazuju određeni nivo (29,6%), visoki nivo (9,3%) ili potpunu (5,6%) transparentnost.	48,1% novinara navodi da sudovi pokazuju određeni nivo transparentnosti. 37% da su sudovi malo transparentni i 7,4% smatra da nisu transparentni uopšte.	59,4% novinara navodi da su sudovi malo (37,8%) ili da nisu transparentni uopšte (21,6%), dok 24,3% smatra da pokazuju određeni nivo transparentnosti.
Da li je obezbjeđeno prisustvo skupštinskim zasjedanjima? Da li postoje ograničenja za novinare da prate rad Skupštine?	77,8% novinara navodi da Skupština pokazuje neku (10%), veliku (73%), ili potpunu (29%) transparentnost.	31% novinara navodi da Skupština pokazuje malu (25%) ili nikakvu transparentnost (6%), dok 31% misli da pokazuje određeni nivo transparentnosti.	72,2% novinara navodi da Skupština pokazuje neku (25,9%), veliku (31,5%) ili kompletnu (14,8%) transparentnost.	44,4% novinara navodi da Skupština pokazuje određeni nivo transparentnosti. 22,2% da je Skupština u velikoj mjeri transparentna i 7,4% da pokazuje kompletnu transparentnost.	64,8% novinara navodi da Skupština pokazuje neku (7,2%), veliku (14,4%), ili potpunu (43,2%) transparentnost.
Koliko su otvoreni Vlada i nadležna ministarstva?	61% novinara je izjavilo da Vlada pokazuje malu (29%) ili nikakvu (32%) transparentnost.	46% novinara je izjavilo da Vlada pokazuje malu (25%) ili nikakvu (21%), dok 21% misli da pokazuje određeni nivo transparentnosti.	50% novinara je izjavilo da Vlada pokazuje određeni nivo transparentnosti, dok samo 16,7% misli da pokazuje malo ili nimalo transparentnosti.	48% novinara je izjavilo da Vlada pokazuje malu (37%) ili nikakvu (11%), dok je 40% izjavilo da pokazuje određeni nivo transparentnosti.	59,4% novinara je navelo da Vlada pokazuje malu (37,7%) ili nikakvu transparentnost (21,7%). 24,3% smatra da pokazuju određeni nivo transparentnosti.

B

Položaj novinara/ki u redakciji, profesionalna etika i nivo cenzure

B.1 Da li se ekonomski položaj novinara/ki zloupotrebljava kako bi se ograničila njihova sloboda?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Koliko novinara/ki ima potpisan ugovor o radu? Da li imaju adekvatnu socijalnu zaštitu? Kolike su im zarade? Da li se one redovno isplaćuju?	Postoje procjene da između 35% - 40% novinara nema ugovor o radu, socijalno i zdravstveno osiguranje. Oni sa validnim ugovorima nisu dovoljno zaštićeni. Situacija je najgora u privatnim medijima. Plate u lokalnim medijima su od 200 do 500 eura. U javnom servisu prosječna zarada je 700 eura, dok je u nekim privatnim medijima (uključujući i internacionalne medije) oko 900 eura.	Nema preciznih podataka o broju zaposlenih novinara sa potpisanim ugovorom o radu. Neke studije pokazuju da oko polovine novinara ima ugovor o radu sa plaćenim socijalnim i zdravstvenim osiguranjem. 58% ispitanih novinara zarađuje do 360 eura.	Oko 800 novinara je u radnom odnosu, pola njih je u Javnom servisu. Ne postoje tačni podaci o broju onih sa potpisanim ugovorom o radu. Prosječna plata je 470 eura. Oko polovine novinara redovno prima zaradu.	Nema preciznih podataka, ali poznato je da mnogi novinari nemaju ugovore o radu. Polovina anketiranih novinara je izjavila da se njihove plate kreću od 200 do 500 eura. Kašnjenja su do nekoliko mjeseci. Zarade se ne isplaćuju u punom iznosu.	Nema preciznih podataka o broju zaposlenih novinara sa potpisanim ugovorom o radu. Vrlo često se radnička prava novinara ne poštuju. Prosječna zarada je 400 eura. Plate se ne isplaćuju redovno.

B.1 Da li se ekonomski položaj novinara/ki zloupotrebljava kako bi se ograničila njihova sloboda?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Kakvi su uslovi za rad novinara/ki? Koji su najveći problemi sa kojima se suočavaju na radnom mjestu? Da li oni ocjenjuju svoju poziciju boljom ili gorom u odnosu na prethodni period?	Nesiguran posao. Poslodavci mogu raskinuti ugovor bilo kada i novinari nemaju nikakvu pravnu zaštitu. Većina novinara je izjavila da je njihova ekonomska i socijalna situacija gora nego 2-3 godine ranije. 74% anketiranih novinara je izjavilo da je njihov ekonomski položaj mnogo oslabio.	Nesiguran posao. 77% ispitanih novinara u 2014. je smatralo njihov trenutni novinarski angažman nesigurnim. 80% smatra da se njihov ekonomski položaj pogoršava.	Nesiguran posao. Mnogi novinari u privatnim medijima rade prekovremeno, pokrivaju različite oblasti. 54% ispitanih novinara smatra da se njihov ekonomski položaj pogoršava.	Nesiguran posao. Novinari rade prekovremeno ili za vreme praznika bez naknade. Polovina ispitanih novinara smatra da se njihov ekonomski položaj pogoršava.	Nesiguran posao. Novinari su prisiljeni da rade i druge zadatke i da se angažuju u marketingu. 76% novinara je reklo da je njihov ekonomski položaj mnogo lošiji u odnosu na prethodne godine.

B.2 Koliki je stepen uredničke nezavisnosti privatnih medija od vlasnika medija i upravnih organa?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Koliko medija je organizovano na način da su redakcije razdvojene i nezavisne od menadžmenta i marketinga?	Redakcije u privatnim medijima nisu odvojene i nezavisne.	Samo najveći mediji imaju odvojene redakcije, ali su pod uticajem ekonomskih i političkih interesa.	Većina privatnih medija nije organizovana na način koji odvaja redakcije od menadžmenta i marketinga.	U većim medijima redakcije su odvojene, ali su i dalje pod uticajem menadžera i vlasnika.	Većina privatnih medija nema unutrašnju strukturu i redakcije se ne odvajaju od menadžera i marketinga. Mnogi nemaju ni neophodne zakonske akte.
Da li privatni mediji imaju uspostavljena pravila za uređivačku nezavisnost od vlasnika medija i upravnih organa? Da se pravila poštuju?	Interna pravila redakcije postoje u nekim medijima, ali nisu efikasna. Ne postoje odredbe koje garantuju nezavisnost novinara i njihovo pravo da odbiju posao koji nije u skladu sa profesionalnim standardima i etikom.	Vrlo mali broj medija ima takva pravila. Čak i tamo gde postoje ona se uglavnom ne poštuju.	Vrlo mali broj medija ima takva pravila. Čak i tamo gde postoje ona se uglavnom ne poštuju.	Vrlo mali broj medija ima takva pravila.	Nije poznato da je bilo koji od privatnih medija usvojio interna pravila o uređivačkoj politici.
Da li su redakcije privatnih medija usvojile interne etičke kodekse ili rade u skladu sa načelima opšteg strukovnog etičkog kodeksa?	Većina privatnih medija nema interni etički kodeks ali se pridržavaju opšteg strukovnog etičkog kodeksa.	Privatni mediji nemaju interni etički kodeks. Oni se pridržavaju opšteg strukovnog etičkog kodeksa.	Privatni mediji nisu usvojili interni etički kodeks. Oni se pridržavaju opšteg strukovnog etičkog kodeksa.	Većina privatnih medija se pridržava Etičkog kodeksa Savjeta za štampu.	Većina privatnih medija nema interni etički kodeks ali se pridržavaju Kodeksa novinara Srbije.
Koji su najčešći oblici pritiska koje vlasnici i menadžeri medija vrše na redakcije ili pojedine novinare?	Vlasnici ili programski direktori su ključni filteri u odlučivanju da li da se objavi određena informacija. Direktni oblici pritiska: veoma niske plate, prijetnje gubitkom posla, mobing, čest prekovremeni rad, "naručeni članci" itd.	Direktni oblici pritiska: pretnje gubitkom posla, prijetnje fizičkim napadom, čak prijetnje i da će rodbina izgubiti posao u javnoj administraciji.	Vlasnici ne prihvataju kritičko izvještavanje o moćnim biznismenima. Postoji autocenzura među novinarima.	Nedostatak ugovora o radu dovodi do autocenzure. Kašnjenje zarada je takođe jedan oblik indirektnog pritiska na novinare.	Novinari su u stalnom strahu da će biti otpušteni. Mobing je veoma čest. Vlasnici traže od novinara da rade na određenim temama, a da izbjegavaju druge.

B.3 Koji je nivo uredničke i novinarske nezavisnosti u Javnom servisu?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Da li javni servis ima usvojen kodeks o etičkim principima izvještavanja i uređivačke nezavisnosti? Da li novinari rade u skladu sa kodeksom?	Svi javni emiteri su usvojili Urednička načela, ali se ona gotovo nikad ne poštuju u praksi. Novinari u javnim servisima rade pod pritiskom i na njihov rad se utiče na dnevnom nivou.	Kodeks nije usvojen iako je obaveza Javnog servisa po Statutu. Etički kodeks za izborni period je usvojen 2016. godine uz podršku britanskih stručnjaka i lokalnih organizacija.	Javni servis ima etički kodeks za sve zaposlene. Novinari se ne pominju. Ne postoji kodeks o etičkim principima izvještavanja. Nedostatak uređivačke nezavisnosti javnog servisa je razlog za brigu.	Javni servis ima Kodeks o etičkim principima izvještavanja. Kodeks se slabo sprovodi u praksi.	RTS i RTV nemaju svoje posebne kodekse o etičkim principima izvještavanja već samo opšti kodeks za sve zaposlene.
Da li organi javnog servisa imaju interne pravilnike kojima održavaju nezavisnost redakcije od upravnih organa? Da li se ta pravila poštuju?	Javni emiteri su usvojili interne pravilnike, ali redakcije nisu nezavisne od uprave ili državnih organa.	Javni servis ima internu organizaciju, ali redakcije nisu nezavisne od upravnih organa.	Javni servis ima internu organizaciju, ali redakcije nisu nezavisne od upravnih organa.	Javni servis ima internu organizaciju, ali redakcije nisu nezavisne od upravnih organa.	Oba javna servisa imaju formalna pravila koja odvajaju redakcije od menadžmenta, ali se ne poštuju u praksi.
Koji su najčešći oblici pritiska koje Vlada vrši preko redakcija ili pojedinih novinara u javnom servisu?	Postoje indirektni oblici pritiska preko uprave i Upravnog odbora. Takođe postoje direktni pritisci članova Predsjedništva BiH, Parlamenta, predsjednika RS, premijera oba entiteta i ministarstava.	Vladini zvaničnici utiču na upravu Javnog servisa (Programski savjet MRT)	Vladini zvaničnici utiču na upravu Javnog servisa. Nedavno je došlo do promjene vodećih urednika, i situacija je djelimično poboljšana.	Vladini zvaničnici utiču na upravu Javnog servisa.	Postoje indirektni oblici pritiska (preko uprave), ali i direktnih pritiska (čak i od premijera).
Koji je najilustrativniji primjer pritiska vlade na cijelu redakciju ili pojedinačnog novinara/ku?	U junu 2016. Parlament BiH nije donio odluku o načinu finansiranja tri javna servisa u BiH. Predsjednik RS Dodik je verbalno napao dopisnicu FTV iz Banja Luke.	Objavljeni telefonski snimci prisluškivanja su razotkrili vladine zvaničnike koji su prijetili novinarima javnog servisa sa njihovim radnim mjestima ako ne budu izvještavali kako oni žele.	Slučaj novinara Mirka Boškovića koji ne dobija radne zadatke nakon što je objavio niz istraživačkih TV priča 2015. o kriminalu i korupciji, u kojoj je uključen predsjednik opštine.	U aprilu 2015. godine, 60 novinara i urednika je napisalo otvoreno pismo kritikujući upravu i generalnog direktora za uplitanje u njihov rad, cenzuru i loše upravljanje.	U 2015. Srpska napredna stranka je javno napala javni servis zbog emitovanja intervjua sa urednikom dnevnog lista Danas u kojem je kritikovao premijera.

B.4 Koji je nivo uredničke i novinarske nezavisnosti u neprofitnim medijima?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Da li su neprofitni mediji usvojili kodeks o etičkim principima izvještavanja i uređivačke nezavisnosti? Da li novinari rade u skladu sa ovim kodeksom?	Postoje tri neprofitne radio stanice u BiH. Postoje i online mediji koji su podržani od strane međunarodnih donatora. Svi oni koriste postojeći kodeks i Kodeks novinara koji je usvojen u BiH.	Postoje samo tri neprofitne radio stanice čije ciljne grupe su studenti. Postoji nekoliko portala koji su osnovani kao neprofitni mediji. Profesionalni novinari su zaposleni samo u informativnim portalima. Oni rade u skladu sa opštim etičkim kodeksom.	Neprofitni mediji nisu razvijeni. Postoji jedna Radio stanica. Ne zapošljava profesionalne novinare.	Vrlo malo neprofitnih medija postoji na Kosovu. Rade u skladu sa opštim načelima etičkog kodeksa Nezavisne komisije za medije (za emiteru) i Savjeta za štampu (štampa i online mediji).	Vrlo malo neprofitnih medija postoji u Srbiji. Oni se pridržavaju Etičkog kodeksa novinara Srbije.

B.4 Koji je nivo uredničke i novinarske nezavisnosti u neprofitnim medijima?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Koji su najčešći oblici pritiska na neprofitne medije?	Ponekad ih nazivaju "stranim plaćenicima", jer se finansiraju iz donacija. Ostali mediji odbijaju da objave njihove istraživačke priče.	Postoje oblici pritiska na novinare koji rade u informativnim portalima i koji su kritični prema Vladi.	Ne postoje takvi slučajevi.	Povremeno su prozivani da su „strani plaćenici“ zato što dobijaju sredstva od inostranih organizacija.	Često ih javno napadaju provladini mediji da su „strani plaćenici“ zato što dobijaju sredstva od inostranih organizacija. Neke kritičke informativne portale su napadali hakeri.
Koji je najilustrativniji primjer pritiska na neprofitne medije?	Brutalni verbalni napadi, govor mržnje, uznemiravanje i diskriminacija novinarki CIN-a (jul 2016). Uskraćivanje informacija, verbalne prijetnje novinarima informativnog portala "Žurnal" zbog objavljivanja dokaza o imovini nekih političara (2014. i jula 2016).	Ne postoje takvi slučajevi.	Ne postoje takvi slučajevi.	Slučaj Balkanske istraživačke mreže (BIRN) protiv koje je list "Infocess" vodio prljavu kampanju.	Slučaj Mreže za istraživanje kriminala i korupcije (KRİK), koju je napadao tabloid "Informer".

B.5 Koliku slobodu imaju novinari/ke u procesu izvještavanja?

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Koliku slobodu imaju novinari/ke u izboru priča na kojima rade i pri odlučivanju koji aspekt priče treba naglasiti?	54% ispitanih novinara izjavilo je da imaju veliku (29%) ili kompletnu (25%) slobodu u izboru priča. 59% je izjavilo da imaju slobodu da odluče koji aspekt priče treba naglasiti.	57% ispitanih novinara izjavilo je da imaju veliku (36%) ili kompletnu (21%) slobodu u odabiru priče. Još više njih (71%) je reklo da su slobodni da odluče koji aspekt priče treba naglasiti.	57% ispitanih novinara izjavilo je da imaju veliku (35%) ili potpunu (22%) slobodu u odabiru priče. 61,5% novinara je izjavilo da imaju veliku (31,5%) ili kompletnu (30%) slobodu u odlučivanju o tome koje aspekte priče treba naglasiti.	62% ispitanih novinara izjavilo je da ima veliku (28%) ili kompletnu (32%) slobodu u izboru priča. 52% je izjavilo da imaju slobodu da odluče koji aspekt priče treba naglasiti.	58% ispitanih novinara izjavilo je da ima veliku (30%) ili kompletnu (28%) slobodu u izboru priča. 62% je izjavilo da imaju slobodu da odluče koji aspekt priče treba naglasiti.
Koliko često novinari/ke učestvuju u koordinaciji redakcije (prisustvuju kolegijumima ili raspodjeli zadataka)?	64% ispitanih novinara prisustvuje kolegijumu uvijek ili vrlo često.	48% ispitanih novinara prisustvuje kolegijumu uvijek ili vrlo često.	73% ispitanih novinara prisustvuje kolegijumu uvijek ili vrlo često.	86% ispitanih novinara prisustvuje kolegijumu uvijek ili vrlo često.	62% ispitanih novinara prisustvuje kolegijumu uvijek ili vrlo često.
Kako novinari/ke ocjenjuju koliko su izloženi pritiscima različitih izvora uticaja: urednika, menadžera, vlasnika, političkih aktera, države?	Urednici najviše utiču na rad novinara (77%), zatim vlasnici (45%), menadžeri (39%), a vladini zvaničnici (24%).	Urednici najviše utiču na rad novinara (53%), zatim vladini zvaničnici (46%), menadžeri (40%) i vlasnici (39%).	Urednici najviše utiču na rad novinara (83%), zatim menadžeri (63%), vlasnici (56%) i zvaničnici vlade (28%).	Urednici najviše utiču na rad novinara (50%), zatim menadžeri (30%), interesne grupe (16%), vlada (10%) i političari (8%).	Urednici najviše utiču na rad novinara (76%), zatim menadžeri (49%), vlasnici (42%) i vlada (26%).
Koliko novinara/ki govori o cenzuri? Koliko novinara/ki je podleglo autocenzuri iz straha da ne izgube posao ili iz drugih razloga?	51% ispitanih novinara navodi da cenzura utiče na njihov rad.	55% ispitanih novinara navodi da cenzura utiče na njihov rad.	55% ispitanih novinara navodi da cenzura utiče na njihov rad.	30% ispitanih novinara navodi da cenzura u nekoj mjeri utiče na njihov rad.	Autocenzura je najveći problem, iako 41% ispitanih novinara navodi da cenzura utiče na njihov rad.

C.1 Statistika o bezbjednosti i nekažnjivosti (3 godine unazad, a za ubistva 15-20 godina unazad)

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Broj i vrste prijetnji po život novinara i ostale vrste prijetnji.	Od 2013. do septembra 2016: 65 verbalnih prijetnji i pritisaka; 21 fizički napad; 7 prijetnji smrću; 15 mobing / diskriminacija; 35 ostalih slučajeva.	Na osnovu registra ZNM-a od 02.06.2011. do danas, bilo je 35 slučajeva nasilja prema novinarima (prijetnje njihovim životima, fizičkog nasilja, uništavanje privatne imovine, pritvor itd.)	Od 2013. do juna 2016. godine bilo je 8 verbalnih prijetnji.	Od 2013. do avgusta 2016., Kosovska policija je registrovala 62 prijavljena slučaja od strane kosovskih novinara.	Od 2013. do juna 2016 bilo je 69 verbalnih prijetnji i 32 slučaja pritisaka.
Broj stvarnih napada. Koliko novinara je stvarno <i>napadnuto</i> ?	Od januara do septembra 2016. najmanje 7 fizičkih napada.	Ukupno je registrovano 35 slučajeva.	Od 2013. do juna 2016. registrovan je: 1 fizički napad i 7 napada na imovinu.	Od 2013. do avgusta 2016. bilo je: 12 fizičkih napada i 13 napada na imovinu.	Od 2013. do juna 2016. bila su: 33 fizička napada i 9 napada na imovinu.
Broj i vrste ubistava. Koliko je novinara ubijeno u posljednjih 15-20 godina?	Od 1992. do 1995. godine - 38 novinara i medijskih profesionalaca je ubijeno (38 građana BiH i 7 stranaca). Nakon rata u BiH, došlo je do atentata na Željka Kopanju, vlasnika Nezavisnih novina iz Banjaluke.	Zvanično ne postoje takvi slučajevi posljednjih godina.	Jedno ubistvo 2004.	Tri ubistva: 2000, 2001. i 2005.	Tri ubistva: 1994, 1999. i 2001.

C.1 Statistika o bezbjednosti i nekažnjivosti (3 godine unazad, a za ubistva 15-20 godina unazad)

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Broj i vrste prijetnji i napada na medije, organizacije, medijska i novinarska udruženja.	Od 2013. bilo je 217 napada na medije, medijske institucije, sindikate, udruženja novinara i Vijeća za štampu BiH.	ZNM, Sindikat, Savjet za medijsku etiku i druge organizacije koje su kritične prema Vladi su često predmet napada. Ovo je navedeno u izvještajima Evropske komisije.	Od 2013. bila su 4 napada na medije. Nema podataka o napadima na druge organizacije.	Od 2014. desila su se dva napada. U 2015. godini, pucano je na zgradu KOSSEV portala na sjeveru Kosova. 2016. RTK je napadnuta ručnom bombom.	Od 2014. bilo je 275 napada na informativne portale i vršene su druge vrste pritiska na njihove novinare i urednike. Nema podataka o napadima na ostale organizacije.

C.2 Da li državne institucije i politički akteri preuzimaju odgovornost za zaštitu novinara/ki? (3 godine unazad)

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Da li su državne institucije razvile posebne politike za podršku i zaštitu novinara, u štampanim i onlajn medijima? Ako jesu, da li je primjena takvih politika podržana sa dovoljno resursa i na stručan način?	Ministarstvo za ljudska prava je usvojilo Akcioni plan za zaštitu ljudskih prava, jedno poglavlje se fokusira na zaštitu slobode medija i prava novinara, naročito u slučajevima napada i pritiska. Ministarstvo pravde je pripremlilo nacrt amandmana o Krivičnom zakonu o zaštiti novinara koji su žrtve napada.	U Makedoniji postoji trend nekažnjivosti kada su u pitanju prava novinara. Državni organi nisu razvili mjere za zaštitu novinara.	Ne postoji razvijena praksa.	Ne postoji razvijena praksa.	Ne postoji razvijena praksa. Bilo je pokušaja: nacrt memoranduma između novinarskih udruženja i relevantnih institucija.
Da li postoje mehanizmi (institucije, programi i budžeti) za praćenje i prijavljivanje prijetnji, uznemiravanja i nasilja nad novinarima? Ko prati i vodi evidenciju o napadima i prijetnjama? Da li državne institucije objavljuju ažurirane podatke o napadima na novinare i nekažnjivosti? Koje mjere se preduzimaju povodom incidenata i ko ih preduzima?	Ne postoje takvi mehanizmi. Besplatna linija za pomoć novinarima (FMHL) je jedinstvena služba za pružanje besplatne pravne i stručne pomoći medijima i novinarima. FMHL dijeli svoje podatke i pregled predmeta sa svim državnim institucijama, medijima, medijskim i međunarodnim organizacijama.	Ne postoje takvi mehanizmi. Nema mjera, za koje zna ZNM, koje su preduzete protiv bilo kojeg počinioca. Rijetko kad političari osuđuju napade na novinare.	Ne postoje takvi mehanizmi. Tužilaštvo i Uprava policije vode evidenciju. Podaci o broju napada i preuzetim mjerama su objavljeni.	Ne postoje takvi mehanizmi. U posljednjih nekoliko godina, policija Kosova je počela da priprema poseban spisak prijetnji i napada na novinare. Nijedna državna institucija ne objavljuje podatke o napadima na novinare.	Ne postoje razvijeni mehanizmi, ali je bilo određenih napora. U decembru 2015. je usvojeno Uputstvo o prikupljanju dokaza o zločinima protiv novinara i napadima na portale. Ono se sprovodi. Sve kancelarije javnog tužilaštava podnose dokaze kvartalno Državnom javnom tužilaštvu koje prati sprovođenje i vođenje evidencije. U sklopu svojih redovnih aktivnosti NUNS evidentira i prati sve prijavljene slučajeve.
Da li su državne institucije prepoznale napade na bezbjednost novinara/ki kao kršenje slobode izražavanja, ljudskih prava i krivičnog prava? Da li javni funkcioneri daju jasne izjave o prepoznavanju potrebe za bezbjednošću novinara/ki i da li osuđuju napade na njih?	Ne još. BiH ministarstva rade na izmjenama Krivičnog zakona i na razvoju internih procedura za zaštitu novinara i slobodu izražavanja kao osnovnog ljudskog prava.	Uprkos formalnoj i deklarativnoj posvećenosti slobodi medija, institucije (Ministarstvo unutrašnjih poslova, sudovi i kancelarije javnog tužilaštava) nisu uspjele da riješe nijedan od slučajeva koji je ZNM registrovao u posljednjih 5 godina.	Da. Oni oštro osuđuju, ali deklarativno, jer se uslovi ne menjaju.	Zvaničnici osuđuju napade, ali samo u ozbiljnim slučajevima. U principu, napadi na novinare su prepoznati od strane državnih institucija kao kršenje zakona.	Država je prepoznala potrebu (Akcioni plan, poglavlje 23, dio posvećen slobodi izražavanja, slobodi i pluralizmu medija), ali rokovi se ne poštuju. Zvaničnici rijetko daju jasne izjave u kojima osuđuju napade na novinara.

C.2 Da li državne institucije i politički akteri preuzimaju odgovornost za zaštitu novinara/ki? (3 godine unazad)

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Da li postoje usvojena dokumenta državnih institucija koja pružaju smjernice vojsci i policiji kojima se zabranjuje uznemiravanje, zastrašivanje ili fizičko napadanje novinara/ki?	Postoje dva vodiča za policiju o tome kako da postupaju sa novinarima, usvojena pre 15 godina, u saradnji sa misijom OEBS-a.	Ne postoje takva dokumenta.	Ne postoje takva dokumenta.	Ne postoje takva dokumenta.	Ne postoje takva dokumenta. Nacrt Memoranduma se smatra kao pokušaj u tom pravcu.
Da li državne institucije saraduju sa novinarskim organizacijama po pitanju bezbjednosti novinara/ki? Da li se državne institucije uzdržavaju od podržavanja ili promovisanja prijetnji novinarima/kama?	Poslednje dvije godine postoji dobra saradnja sa Komisijom za ljudska prava, Ministarstva za ljudska prava i Regulatorne agencije za komunikacije. Javne reakcije državnih institucija u slučaju napada i nasilja nad novinarima nisu zadovoljavajuće.	Uopšteno, saradnja je nedovoljna. Institucije samo formalno odgovaraju na zvanične zahtjeve koje šalje ZNM.	Ne postoji takva vrsta saradnje.	Saradnja nije na zadovoljavajućem nivou.	Saradnja nije na zadovoljavajućem nivou. Ne postoji redovna saradnja između novinarskih udruženja i državnih institucija.
U slučaju elektronskog nadzora, da li državne institucije poštuju slobodu izražavanja i privatnost? Koji je najnoviji slučaj elektronskog nadzora nad novinarima/kama?	Nema pouzdanih dokaza o takvim slučajevima. Nema odgovarajućih mehanizama kontrole nad radom organa koji su ovlašćeni da primjene elektronski nadzor. Najnoviji slučaj: prisluškivanje novinara Oslobođenje i Dani, po nalogu bivšeg direktora Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA). Slučaj prisluškivanja novinara koji su bili u kontaktu sa bivšim predsjednikom Federacije BiH i objavljivanje transkripta iz razgovora sa novinarom FTV Avdom Avdićem.	Nema odgovarajućih mehanizama kontrole nad radom organa koji su ovlašćeni da primjene elektronski nadzor. U 2015. glavna opoziciona stranka je objavila da je više od 100 novinara nezakonito prisluškivano u poslednje četiri godine (10% svih novinara u zemlji). Dokumenta prisluškivanih telefonskih snimaka dobilo je 15 novinara. U ime ovih novinara, ZNM je podnijela krivične prijave.	Nema pouzdanih dokaza o takvim slučajevima. Nema odgovarajućih mehanizama kontrole nad radom organa koji su ovlašćeni da primjene elektronski nadzor. Najnoviji slučaj: februar 2013. godine, grupa novinara tvrdi da su praćeni i da su im telefoni prisluškivani.	Nema pouzdanih dokaza o takvim slučajevima. Ne postoje poznati slučajevi elektronskog nadzora nad novinarima.	Nema pouzdanih dokaza o takvim slučajevima. Nema odgovarajućih mehanizama kontrole nad radom organa koji su ovlašćeni da primjene elektronski nadzor. Najnoviji slučaj: Mreža za istraživanje kriminala i korupcije (KRIK) i njen urednik Stevan Dojčinović.

C.3 Da li krivični i građanski pravosudni sistem efikasno rješavaju slučajeve prijetnji i nasilja nad novinarima/kama? (3 godine unazad)

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Da li postoje određene institucije/ jedinice posvećene istrazi, gonjenju, zaštiti i kompenzaciji kako bi se obezbjedila sigurnost novinara/ki i izbjegla nekažnjivost?	Ne postoje takve državne institucije/ jedinice. Postoji samo Besplatna linija za pomoć novinarima (FMHL) koju je uspostavilo Udruženje novinara BiH.	Ne postoje takve državne institucije/ jedinice.	Ne postoje takve državne institucije. Izuzetak je Komisija za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistva novinara i napada na imovinu i medije.	Ne postoje takve državne institucije.	Ne postoje takve državne institucije. Izuzetak je Komisija za razmatranje činjenica u vezi sa istragom o ubistvima novinara.

C.3 Da li krivični i građanski pravosudni sistem efikasno rješavaju slučajeve prijetnji i nasilja nad novinarima/kama? (3 godine unazad)

Indikatori	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora	Kosovo	Srbija
Da li postoje posebne procedure pomoću koji se adekvatno mogu voditi slučajevi napada na žene, uključujući i novinarke?	Ne postoje takve procedure. Od 2013. do septembra 2016. FMHL je registrovao 2 slučaja pretnji smrću, 3 fizička napada i 23 verbalna napada/politička pritiska na novinarke.	Ne postoje takve procedure.	Ne postoje takve procedure.	Ne postoje takve procedure.	Ne postoje takve procedure. Postoji nekoliko slučajeva napada na novinarke (4 fizička i 22 verbalna napada).
Da li državni organi obezbjeđuju adekvatna sredstva za sprovođenje istraga u slučajevima prijetnji i nasilja nad novinarima/kama?	Odgovarajuća sredstva nisu obezbjeđena od strane državnih institucija. Efikasne akcije i istrage su preduzete od strane Kancelarije policije i tužilaštva u Sarajevu, u slučajevima Lejla Čolak (prijetnje smrću) i Borke Rudić (verbalne pretnje i govor mržnje), u julu i avgustu 2016. godine.	Institucije ne obezbjeđuju djelotvornu pravnu ili zakonsku zaštitu novinara u toku njihovog profesionalnog rada. Nema sredstava namenjenih za istrage prijetnji ili nasilja.	Odgovarajuća sredstva nisu obezbjeđena od strane države. Istrage su veoma spore i sa slabim rezultatima.	Odgovarajuća sredstva nisu obezbjeđena od strane države. Pretnje novinarima i drugim građanima se tretiraju na isti način. Istrage su veoma spore.	Odgovarajuća sredstva nisu obezbjeđena od strane države. Istrage su veoma spore i često su bez rezultata.
Da li su obezbjeđene mjere zaštite novinara/ki u uslovima kada postoje ozbiljne prijetnje po njihovu sigurnost?	Nisu registrovani takvi primjeri.	Nisu obezbjeđene takve mjere. Bilo je slučajeva gdje su napadači snimljeni. U jednom slučaju čak je i potpredsjednik Vlade fizički napao novinara na javnom mjestu, što je snimljeno i objavljeno, ali institucije ipak nisu preduzele nikakve mjere.	U najtežem slučaju, dva napada na novinara Tufika Softića, država je obezbjedila fizičku zaštitu 24 sata, ali je problem u tome što nisu pronađeni počinioci, tako da nije uklonjen uzrok zbog kog je Softiću bezbjednost ugrožena.	Policajska zaštita je obezbjeđena za dva novinara (2104. i 2016.), ali su oba novinara smatrala da im taj vid zaštite nije poteban, uglavnom iz ličnih razloga.	Neke mjere su obezbjeđene, ali one zavise od konkretnog slučaja. NUNS ima informaciju da četvoro novinara živi pod stalnom (24 časa) policijskom zaštitom. Najveći problem sa slučajevima novinara koje štiti policija je da država ne preduzme mjere za otklanjanje stvarne prijetnje.
Da li su istrage za zločine protiv novinara, uključujući zastrašivanja i prijetnje, hitne, nepristrasne i efikasne?	Istrage nisu efikasne i ne pružaju dovoljno dokaza. Sudski postupci su veoma spori. Prema podacima BiH novinara, samo 15% predmeta je istraženo i riješeno.	Na osnovu iskustva ZNM, istraga zločina protiv novinara nije ni pokrenuta, a ako jeste onda je proces spor i nije okončan.	Ne. Organizatori nisu poznati ni u jednom od većih slučajeva, a nije nađen veliki broj počinitelja. Istrage nisu efikasne i ne obezbjeđuju dovoljno dokaza.	Ne. Tri posleratna ubistva novinara još nisu riješena. U principu, istrage su spore i neefikasne.	Ne. Tri ubistva novinara nisu još riješena. Istrage nisu efikasne i ne pružaju dovoljno dokaza. Sudski postupci su veoma spori.
Da li se efikasno gonjenje zbog nasilja i zastrašivanja sprovodi nad čitavim lancem aktera u napadima, uključujući nalogodavce i počinioce?	Najveći problem je što odgovorni akteri (političari, javni zvaničnici ili drugi moćni pojedinci) nisu krivično gonjeni ni u jednom slučaju. Isto tako, nije otkriven pravi akter ili nalogodavac u slučaju Željka Kopanje.	Ne.	Ne, najveći problem je što pravi akteri ili nalogodavci nikad nisu otkriveni. U slučaju ubistva Duška Jovanovića, samo jedan saučesnik je osuđen.	Ne. Nalogodavci nikada nisu otkriveni.	Najveći problem je što pravi nalogodavci nikada nisu otkriveni. Slučaj novinara Čuruvije dokazuje to.
Da li država obezbjeđuje odgovarajuću obuku i razvoj kapaciteta policiji, tužiocima, advokatima i sudijama u pogledu zaštite slobode izražavanja i novinara?	Neke oblike obuke su organizovala profesionalna udruženja sudija, tužilaca i medija.	Nema informacija o takvim treninzima. Međutim, postoji nekoliko slučajeva registrovanih u kojima su počinioci pripadnici policije i ovi incidenti su se dogodili na javnim demonstracijama.	Neki oblici obuke su organizovani u posljednjih nekoliko godina.	Država nije organizovala obuke.	Neki oblici obuke su organizovani u posljednjih nekoliko godina. Iako planirano, specijalizovane obuke još nisu počele.

